

Karaševski govor

marti, 16 ianuarie 2018

Ako pitaš nekog Karaševka kojim jezikom govori, nedvojbeno će ti odgovoriti da je to Karaševski.

Karaševski je materni jezik Hrvata koji žive u općinama Karaševci i Lupak u Rumunjskoj. Ovaj govor, s kojim se uvijek služi otprilike isto kao i ljudi, jedan je od najstarijih južnoslavenskih govora.

Na području bivše Jugoslavije postoje tri narječja: tokavski, kajkavski i čakavski. Tokavsko narječje temelj je jezicima Hrvata, Srba, Bošnjaka i Crnogoraca, dok kajkavski i čakavski govore samo Hrvati. Svojim konkretnim jezičnim sustavom, Karaševski se razlikuje i od hrvatskog ali i od srpskog standardnog jezika. U jednostavnim crtama o standardnom jeziku mora se znati da je službeni jezik jednog naroda i da se mora u biti u skladu s njim. On, za razliku od narodnog jezika, ima jezični standard ili jasno određenu normu, a ona je kodificirana riječnikom, gramatikom i pravopisom.

Karaševski jezik nije standardiziran, nema svoju normiranu gramatiku, nema riječnik ni pravopis, zapravo, nije ni jedinstven. Svako Karaševsko selo (tamo gdje se uvijek Karaševski govori po ulicama...) razvilo je svoj specifični govor, mada su jezične razlike do te mjere neznatne da je kvocijent međusobne razumljivosti u usmenoj komunikaciji govornika iz Karaševskih mjesta najviše moguće. Ali zato su razlike bitne u živom i u pismu, a jezična norma, ukoliko bi postojala, određivala bi pravilnost u izgovoru i pisanju.

Danas, međutim, ne postavlja se pitanje normiranja Karaševskog jezika, jer u skladu s njim je i hrvatski standardni jezik. Više je zanimljivo (i važno u istoj mjeri!) odrediti stupanj srodnosti Karaševskog govora s ostalim južnoslavenskim govorima.

Uglavnom, Karaševski govor proučavali su srpski, bugarski i rumunjski lingvisti, a daleko manje su imali prilike na terenu i osjetiti ga hrvatski jezikoslovci. Sukladno svojim interesima, svatko od tih istraživača pokušavao je odrediti i nacionalnu pripadnost Karaševka, oslanjajući se i na zajedničke crtama te izvjesnom broju specifičnih osobina. To ih ovi dijele s ostalim balkanskim narodima. Te su prilike dozvolile pojedinim istraživačima da ih smatraju Bugarima, Srbima, ili potomcima srednjovjekovnih Slavena koji su naselili Dakiju. Postoje i mišljenja prema kojima Karaševci nisu isto slavenskog porijekla, već da su udesni proizvod slaven-sko-rumunjske smjese s albanskom penetracijom.

Iako ne pripada srpskom čakavskom jezičnom arealu, u novije vrijeme, pod utjecajem srpskih jezikoslovaca, uvriježilo se uvjerenje da Karaševski govor pripada starotokavskoj čakavskoj ili prizrensko-timočkoj dijalekatskoj grupi kojim se govori u Srbiji, na prostoru od Prizrena na jugu do rijeke Timok na sjeveru. Ovaj dijalekt (nazvan i torlački dijalekt) karakterističan je po velikoj sličnosti sa staroslavenskim, odnosno protoslavenskim jezikom glede glasova, jer je zadržao veliki dio glasova koje su u drugim dijalektima izgubljene.

Smatra se, također, da se u Rumunjskoj razvio najrazličitiji govor tog tipa. Ovdje su Hrvati Karaševci razvili međusobno različite, bugarskih, rumunjskih, tokavskih i kajkavskih govora. To je najvažnije i starotokavski dijalekt, koji se rano izdvojio iz torlačke matice i sa sobom uveo mnoge stare crte: deklinaciju, ali i izvorni glas

jat, a najve u srodnost karaševski govor ima s govorom Srba iz Svinice, naselje u županiji Mehedinci, u Rumunjskoj.

Ipak, prosje ni karaševski govornik teško ili skoro nikako ne e razumjeti izvorne govornike ostalih torla kih dijalekata, unato proglašenoj „srodnosti” s tim govorima. Više od toga, nikad karaševski govornici nisu svoj jezik nazivali srpskim niti su osjetili neku srodnost s bilo kojim od torla kih govora.

Mišljenja o karaševskom govoru bila su tijekom vremena mnoga i šarolika, a još više su se nizali, kao što smo vidjeli, zaklju ci o porijeklu Karaševaka. No, uvjeren sam, ni ubudu e ne e se sti i do stru nog konsenzusa u tom pogledu.

Što se pak samih Karaševaka ti e, unato svim opre nim stajalištima istraživa a, oni sebe i dalje nazivaju Hrvatima. A iz ovog proizlazi samo jedan logi an zaklju ak: karaševski jezik je hrvatski!

Daniel Lucacela